

Alkoholinkäyttö lasten seurassa

Vanhemmille osoitettuja velvoitteita asiantuntijablogeissa ja Facebook-keskustelussa

JENNI HELENIUS

Kun puhutaan alkoholinkäytöstä lasten seurassa, vanhemmille osoitetaan usein erilaisia velvoitteita. Artikkelissa tarkastellaan, miten Lasten seurassa -ohjelman asiantuntijoiden kirjoittamissa blogeissa rakennetaan hyvää vanhemmuutta ja millaisilla kansanmalleilla Facebook-ryhmän keskustelijat vastaavat asiantuntijoiden näkemyksiin.

.....
English summary at the end of the article

Asiantuntija- ja kansanmallit osoittavat velvoitteita vanhemmille

Kun asiantuntijat avaavat sosiaalisessa mediassa keskustelun mielenkiintoisesta tai kulttuurisesta herkstä aiheesta, ihmiset usein liittyvät keskusteluun joko tukien asiantuntijoiden linjaa tai haastaen sitä. ”Minusta kirjoituksessa mainitut tilanteet, mm. sauna, telttaretki ja lentokone ovat juuri oikeita paikkoja nauttia alkoholia. Toki alkoholinkäyttö on asia, jota jokaisessa lapsiperheessä pitäisi pohtia, mutta kohtuus kuitenkin sille pohtimisellekin ja vanhempien alkoholinkäytön syylistämiselle...” Edellä oleva lainaus on alkoholinkäyttöä lasten seurassa käsittelevästä Facebook (Fb) -ryhmästä. Toinen keskustelija jatkaa syylistämisestä seuraavasti: ”Tuossa kun joku valitti sitä, että syyllistetään. Tuo syyllistäminen meidän yhteiskunnasta nykyisin puuttuukin. Jos lapset kärsivät vanhempien valinnoista, niin vanhempien tulisi kyllä kaiken järjen mukaan tunteakin syyllisyyttä. Nykyään se vaan on ihan hirveää, jos erehdytään

vanhempia jostakin moittimaan. Lapsi on täysin vanhempiensa armoilla ja jos vaikkapa alkoholinkäytön vuoksi he tuntevat turvattomuutta, on peiliin katsomisen paikka. Yhteiskunnalle sitä syyllisyyttä ei voi ulkoistaa, vaikka nykyään se tuntuu olevan enemmänkin sääntö kuin poikkeus.”

Edelliset esimerkit havainnollistavat maallikoiden erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka vanhempien pitäisi huomioida lapset alkoholinkäyttötilanteissa ja miten lapset näissä tilanteissa pärjäävät. Hyvän vanhemmuuden kriteerit ovat kulttuurinsa tuotteita, ja niitä tuotetaan kielessä sekä asiantuntijamalleilla että kansanmalleilla. Alkoholikasvatukseen liittyviä asiantuntija- ja arkipuheita on vertailtu vain vähän, mutta ne käsittelevät samoja aiheita tieteellisestä tai arkiratkaisujen näkökulmasta (ks. Elmeland & Kolind 2012).

Vanhemmuuteen liittyvät asiantuntijamallit ovat yleensä kirjoitettuja, systemaattisia, tiedonperinteeseen perustuvia ja toisten asiantuntijoiden arvioimia ja tarkastamia (Hoikkala 1993, 138–140). Ehkäisevän päihdetyön asiantuntijat ja viranomaiset suosittelevat vanhemmille käytäntöjä, joiden on todettu vähentävän perheissä alkoholin vuoksi koettuja haittoja. Alkoholihaittojen vähentämiseen tähtäävä politiikka tukee per-

Kiitän ohjaajaani dosentti Jari Eskolaa Tampereen yliopistosta sekä professori Jukka Törröstä Tukholman yliopistosta käsikirjoitukseni ja analyysini kommentoinnista.

heille suunnattua ehkäisevää päihdetyötä (ks. Rod 2010; Warpenius & al. 2013), jossa lähtökohtana on, että päihteiden ongelmakäyttäjä voi olla ”kuka tahansa meistä” (Väisänen 2015, 87–88). Kaikkia vanhempia valistetaan muu muassa ns. neuvola-asetuksen (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta..., 338/2011) 14. §:n perusteella. Vanhempien alkoholinkäyttö otetaan puheeksi esimerkiksi neuvolassa ja vanhempainilloissa sekä kirjallisesti esitteiden, nettisivustojen ja sosiaalisen median avulla. Vanhemmille osoitetaan myös lakisääteisiä velvoitteita: huoltajat ovat ensisijaisessa vastuussa lapsen huollosta ja hyvinvoinnista (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361, 4. §; Lastensuojelulaki 2007/417, 2. §), ja kasvatustehtävä seuraa tätä vastuuta. Lapsi määritellään toimijaksi ja erityisen suojelun kohteeksi Lapsen oikeuksien sopimuksessa (YK 1989). Viranomaisilla on myös velvollisuus selvittää alaikäisten lasten tilanne esimerkiksi silloin, jos vanhemmilla on päihde- ja mielenterveysongelmia (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 4. §).

Lapsiperheissä tapahtuvaa alkoholinkäyttöä on tutkittu Suomessa erityisesti perheissä, joissa alaikäisen lapsen vanhempien alkoholinkäyttö ei pysy kohtuudessa ja joissa lapset kärsivät siitä (ks. esim. Itäpuisto 2005; Kataja 2012; Nätkin 2009; Pirskanen 2011; Warpenius & al. 2013). Samoin alkoholikasvatusmateriaaleissa on jo 1800-luvulta asti käsitelty kasvatusvastuun unohtumista perheissä, joissa vanhemmat käyttävät alkoholia. 1990-luvulta alkaen materiaaleissa on veloitettu vanhempia antamaan lapsille malli kohtuullisesta alkoholinkäytöstä, keskustelemaan heidän kanssaan alkoholista sekä muistamaan vastuunsa lapsistaan. (Sääskilahti 2006, 26, 87.)

Asiantuntijaviestintä ei ole yhdensuuntaista, vaan ehkäisevässä päihdetyössä tarvitaan keskusteluja ja vuorovaikutteisuutta henkilökohtaisella, yhteisöllisellä ja kulttuurisella tasolla (Tapio 2014; Warsell & Soikkeli 2013). Yksi ehkäisevän päihdetyön suuntauksista on virittävä valistus, joka pyrkii vaikuttamaan julkisen keskustelun ilmapiiriin ja normistoon herättämällä ihmisiä pohtimaan alkoholin roolia ja vaikutuksia sekä yhteiskunnassa että omassa elämässään. Virittävä valistaja osallistuu monenväliseen ja -suuntaiseen keskusteluun. (Piispa 1999, 9, 59–61; Soikkeli 2011, 48.) Valistusmateriaaleissa asiantuntijoiden esiintyminen omalla nimellään kaventaa sosiaalista etäisyyttä lukijoihin, kun taas anonyymi asiantuntijakirjoittaja tai työryhmä korostaisi tekstien institutionaali-

suutta ja etäisyyttä tavallisista ihmisistä (ks. Heikkinen 1999, 224; Sääskilahti 2006, 109).

Kasvatukseen liittyviä asiantuntijamalleja haastavat kansanmallit ovat yleensä epäsystemaattisia ja syntyvät elämäkokemuksesta, muiden kuuntelemisesta sekä joukkotiedotuksen seuraamisesta (Hoikkala 1993, 138–140). Tällaisia malleja esiintyy usein esimerkiksi mielipidepalstoilla ja nettikeskusteluissa. Esimerkiksi Matti Piispa (2013) kokosi alkoholin kohtuukäyttöä lasten seurassa puolustavista nimettömistä nettikommenteista logiikan, jonka mukaan ”[a]ikuisten hallittu, kohtuullinen ja vastuullinen alkoholinkäyttö – esimerkiksi saunaoluet, pari lasia viiniä aterialla, illanvietoissa joskus enemmänkin – ei suinkaan vahingoita lapsia vaan päinvastoin voi antaa heille luontevan ja huonoilta juomatavoilta suojaavan mallin suhtautumisessa alkoholiin; sen sijaan vanhempien absolutismi ja kiellot tai käytön salailu lapsilta voivat tehdä alkoholista ’kielletyn hedelmän’ ja johtaa humalakäyttöön kaveripiirissä tai aikuisena.” (Piispa 2013, 29.) Vastaava logiikka saattaa olla vanhempien joukossa yleinen, sillä vähintään kerran viikossa juovista äideistä 77 ja isistä 64 prosenttia uskoo antavansa hyvän esimerkin lapsilleen. Lisäksi vanhemmat, jotka juovat useimmin alkoholia lasten seurassa, antavat muita useammin 15–17-vuotiaan ”nauttia lasillisen perhepiirissä”, mutta keskustelevat muita harvemmin alkoholinkäytön riskeistä lapsensa kanssa. (Raitasalo & Holmila 2014, 201–202.) Erilaisia kansanmalleja alkoholinkäytölle tuottaa myös media, jossa esiintyvät puhettavat tuottavat aikuisille esimerkiksi erilaisia alkoholiin liittyviä kuluttajapositioneja (ks. Törrönen & Simonen 2014, 409–410) sekä erilaisia poliittisia ja moraalisia konteksteja (Piispa 1999, 9, 59–61; Salasuo 2011, 18), joihin vanhempi saattaa peilata omaa toimintaansa.

Sekä asiantuntija- että kansanmallit leviävät kirjoitetun tai puhutun kielen välityksellä. Puhetapoja kannattaa tutkia, koska ne rakentavat ja välittävät yhteiskunnallista todellisuutta toiston ja muuntelun myötä (ks. Berger & Luckmann 1998; Burr 1998, 2–5; Jokinen & al. 1993, 17–18). Ne myös muovaavat vanhemmuuteen liittyviä kollektiivisia representaatioita (ks. Forsberg 2014, 128) sekä arvoja, tietoja ja käsityksiä (ks. Lehtonen 2000, 249–250). Kasvatuksellisia diskursseja saatetaan alkaa pitää yksinkertaisina totuuksina tai normaaleina asioiden tiloina (ks. Vuori 2001, 81), ja vanhemmat saattavat käyttää niitä vanhemmuutensa peilinä (ks. Jokinen 2005, 123–126).

Puhetavat saattavat siis muovata myös käsityksiä siitä, onko aikuisten alkoholinkäyttö lasten seurassa sopivaa, ja jos on, millä ehdoilla. Puhe alkoholinkäytöstä lasten läsnä ollessa kertoo, millaista vanhemman toimintaa puhujat pitävät hyväksyttävänä. Kielessä vanhempiin kohdistuvat ”täytymisen” ilmaisut osoittavat heille moraalista velvollisuutta toimia tietyllä tavalla (ks. Veijola 1997, 142; Greimas 1990). Osana puhetapaansa ihmiset tulevat tarjonneeksi vanhemmille subjektipositioita eli osallistujarooleja, joilla velvoitetaan toimimaan tietyllä tavalla ja rajataan jotakin hyväksyttävän toiminnan ulkopuolelle (ks. Alasuutari 2007, 178; Davies & Harré 2001, 261–271; Juvonen 2014; Törrönen 2000; 2010).

Vanhemmat eivät kuitenkaan välttämättä muuta käytäntöjään esimerkiksi tutkimusnäytön tai moraalisen taivuttelun perusteella (Rod 2012, 170–171). Yleensäkin oman juomisen pohtiminen valistusviestien perusteella edellyttäisi kiinnostusta päihdevalistusviestien havaitsemiseen informaatiotulvasta, vahvaa itsereflektiivisyyttä, halua kyseenalaistaa vallitsevaa juomiskulttuuria sekä motivaatiota omien herätteidensä jakamiseen muiden kanssa (Maunu 2012, 45–46). Vanhemmat tekevät kasvatusratkaisuja arjessaan tilanteiden, olosuhteiden ja prioriteettiensa mukaisesti (Elmeland & Kolind 2012, 178–181; Herring & al. 2010; Rod 2012, 163–177). Joskus ne ovat ristiriidassa asiantuntijasuosituksiin nähden. Esimerkiksi vaikka asiantuntijat varoittavat humalajuomisesta lasten seurassa, yli kolmannes aikuisista ajattelee, että lasten läsnä ollessa saa humaltua, jos joku on selvin päin ja huolehtii lapsista (Raitasalo 2010, 169–170). Herää kysymys, millaisista kansanmalleista asiantuntijasuositusten kanssa ristiriitaiset käytännöt nousevat. Kun nykyisin sosiaalinen media mahdollistaa asiantuntijoiden ja maallikoiden vuoropuhelun, sitä on tärkeää tutkia, jotta alaikäisten lasten vanhemmille osoitettujen asiantuntija- ja kansanmallien yhtenevyydet ja ristiriitaisuudet tulisivat näkyviksi.

Käsittelen tässä artikkelissa lasten seurassa tapahtuvaan alkoholinkäyttöön liittyviä asiantuntijablogeja ja niitä seuranneita Facebook (Fb) -keskusteluja. Tarkastelen, millaisia velvoitteita valitusohjelmaan osallistuneet asiantuntijat ja Fb-keskustelijat osoittavat vanhemmille ja millaisilla vastakkainasetteluilla he rakentavat hyvää vanhemmuutta.

Tutkimusasetelma, aineisto ja analyysi

Tutkimustehtävänä on selvittää, millaisia velvoitteita vanhemmille osoitetaan alkoholivalitusohjelman asiantuntijateksteissä ja Fb-keskusteluissa, mitä vastakkainasetteluja velvoitteet tuottavat ja millaisia hyvän vanhemman subjektipositioita niillä vanhemmille rakennetaan. Aineistona ovat Alkon Lasten seurassa -vastuullisuusohjelman nettisivustolla julkaistut asiantuntijatekstit (67 blogitekstiä, videota ja gallupia ajalta 1.10.2012–31.12.2013) sekä Lasten seurassa -Fb-ryhmän keskustelut samalta ajanjaksolta (555 kommenttia: 376 naisten, 175 miesten ja 4 yhteisön kommenttia). Fb-ryhmässä oli aineistonkeruun aikaan yli 6 000 jäsentä, joista kaikki eivät olleet itse vanhempia, vaan eri elämäntilanteissa olevia ihmisiä.

Aineiston muotoutumiseen ovat vaikuttaneet Lasten seurassa -ohjelman periaatteet: alkoholinkäyttöä tarkastellaan lasten silmin ja katse kohdistuu jokaiseen aikuiseen (ks. Lasten seurassa 2014) ja asiantuntijat on kutsuttu kirjoittamaan tästä teemasta. Aineistona on yhden keskusteluryhmän rajattu jakso, joka tarjoaa näytenäkökulman (ks. Alasuutari 2011, 115; Eskola & Suoranta 1998, 18) asiantuntijapuheenvuoroihin ja niiden herättämiin alkoholiaiheisiin nettikeskusteluihin yli vuoden ajalta. Yleistyksiä ei kuitenkaan voi tehdä suoraan aineistosta, vaan siitä tehdyistä tulkinnoista (ks. Hakala & Vesa 2013, 222). Fb-ryhmän jäsenten keskeiset osallistumismahdollisuudet ovat ”kommentoi”, ”jaa”, ”tykkää” ja ”kutsu ryhmän jäseneksi”. Sosiaalinen media mahdollistaa omaehtoisen osallistumisen esimerkiksi kommentoimalla tai pelkästään seuraamalla muiden tuottamaa mediasisältöä (Laaksonen & Matikainen 2013, 204–205). Eniten Fb-keskustelijoiden tykkäyksiä ja jakoja saivat juhannuksen, joulun ja vapun alla julkaistut blogit. Perinteisesti alkoholinkäyttöä sisältävien juhlien läheisyys siis aktivoi myös ihmisiä, jotka eivät itse kirjoittaneet kommentteja.

Analyysivaiheessa etsin laadullisen sisällönanalyysin (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93; Eskola 2010, 193) avulla kummastakin aineistosta lasten seurassa juomiseen liittyviä sisältöteemoja, joista muodostin karkeampia yläteemoja. Yläteemojen sisällä analysoin, millaisia vastakkainasetteluja velvoitteet tuottavat ja millaisia hyvän vanhemman subjektipositioita vastakkainasetteluilla vanhemmille rakennetaan. Velvoitteiden ilmaisuihin tarkastelin vanhempien toimintaan viittaavia

”täytymisen” ilmaisuja, kuten ”pitää”, ”ei pidä”, ”pitäisi”, ”ei pitäisi”, ”ei saa”, ”kuuluu”, ”täytyy”, ”täytyisi”, ”ei tarvitse”, ”olisi ymmärrettävä” jne. (ks. Sulkunen & Törrönen 1997, 84–86.) Merkitykset syntyvät asioiden suhteesta toisiinsa (ks. Moilanen & Räihä 2015). Siksi käytän aineiston keskeisten vastakkainasettelujen esittämiseen semioottista neliötä, jolla voidaan eritellä myös puhetavoissa ilmenevää ristiriitaisuutta ja täydentävyyttä (ks. Greimas 1990).

Fb-aineiston käyttöön liittyvä Julkisen sanan neuvoston päätös vuodelta 2012 osoittaa, että julkisissa Fb-ryhmissä omalla nimellä julkaistut kommentit ovat lainattavissa olevaa lähdeaineistoa (JSN 19.12.2012), mutta eettisenä kompromissina käytän kommentteista nimettäviä katkelmia. Käyttämissäni blogitekstikatkelmissa on mainittu kirjoittajan nimi.

Tulokset

Kun halutaan tarkastella jonkin ominaisuuden (kuten tässä lapsen näkökulmasta kohtuullisena pidettävän alkoholinkäytön) merkitystä, täytyy myös selvittää sen vastakohta (ks. Pikkarainen 2004, 182), kuten mitä olisi lapsen kannalta eikohtuullinen alkoholinkäyttö. Vastakkainasetteluja etsivällä analyysilogiikalla aineiston puhetavoista rakentuu vanhemman suositeltavia ja vältettäviä subjektipositioita. Käsittelen seuraavaksi asiantuntijatekstien tuottamia subjektipositioita, jotka ovat melko yhtenäisiä, ja sen jälkeen Fb-kommenttien tuottamia subjektipositioita, jotka ovat moniäänisempiä.

Asiantuntijateksteissä ilmenevä velvoittavuus

Asiantuntijatekstit (N = 67) olivat pääosin suunnattu suoraan vanhemmille, osin myös vanhempia kohtaaville ammattilaisille. Tekstit edustavat asiantuntijapuhetapaa, joka rohkaisee ja velvoittaa vanhempia tekemään ratkaisuja tutkimustiedon perusteella (ks. myös Rod 2012, 170–171), lapsen näkökulman huomioiden ja harkintaa käyttäen. Laadullisen sisällönanalyysin perusteella asiantuntijatekstien yläteemoja olivat

- vanhemmuus: yleinen kasvatus, alkoholikasvatus ja alkoholinkäytön sääntely perheessä
- haitat: lasten ja nuorten kokemat haitat vanhempien juomisesta
- päihdetyö: huolen puheeksi ottaminen ja perheellisten asiakkuus päihdepalveluissa

- yhteiskunta: alkoholikulttuuri ja lainsäädäntö
- nuoret: nuorten alkoholinkäytön ehkäiseminen
- toimijuus: lukijoiden suora puhuttelevuus.

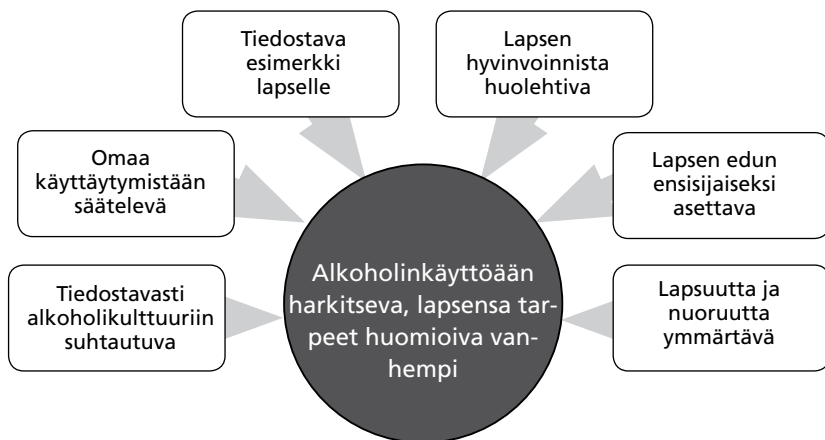
Asiantuntijapuheessa esiintyi vanhempien toimintaan liittyviä vastakohtapareja, joista kärjistään sanottuna toinen ääripää nähdään *hyvän vanhemman subjektipositio*na ja toinen ääripään katsotaan aiheuttavan lapselle riskejä. Yleisiä vastakohtapareja olivat

- lapsen kokemuksen huomioiva tai huomiotta jättävä vanhempi
- tiedostavasti tai kritiikittömästi alkoholikulttuuriin suhtautuva vanhempi
- omaa käyttäytymistään säätelevä vanhempi tai käyttäytymistään hallitsematon, mielitekojen- tai muiden odotusten mukaan toimiva vanhempi
- tietoisena tai tiedostamattoman esimerkin antava vanhempi
- lapsen hyvinvoinnista huolehtiva tai siitä huolehtimaton vanhempi
- lapsen tai jonkun muun edun ensisijaiseksi asettava vanhempi
- lapsuutta ja nuoruutta ymmärtävä tai ymmärtämättömän vanhempi.

Kuviossa 1 esitetään näiden vastakohtaparien tuottaman velvoittavuuden perusteella rakentuva hyvän vanhemman subjektipositio.

Asiantuntijatekstien keskeinen vanhempia velvoittava viesti on se, että lapsen turvallisuuden tunne rakentuu häntä huomioivan vanhemman toiminnasta ja vastuullisen vanhemman velvollisuus on arvioida alkoholinkäyttöään lasten kannalta: ”[M]yös runsaasti juovat vanhemmat tuomitsevat lasten seurassa juomisen, mutta juovat silti. (...) Niin sanottu ongelmatonkin juominen voi olla lapsen silmin nähtynä pelottavaa tai huolestuttavaa. Nämä pelot voivat haitata myös lapsen myöhempää kehitystä.” (Raitasalo 24.6.2013)

Asiantuntijatekstien puhetavoissa vanhemmille tarjottavaa vastuullisen vanhemman subjektipositiota havainnollistaakseni esitän kuviossa 2 vastakohtaparina vanhemman ja lapsen kokemukset vanhemman juomisen kohtuullisuudesta. Huoli lapsen kokemuksen ymmärtämisestä kategorisoi- tuu asiantuntijoiden teksteissä velvoitteiksi 1) arvioida alkoholinkäyttötilanteita lapsen näkökulmasta, 2) reflektoida omia näkemyksiään alkoholinkäytön kohtuullisesta määrästä lapsen seurassa, 3) ymmärtää, että muidenkin kuin alkoholisti- en lapset saattavat kokea haittoja aikuisen alkoholi-

Kuvio 1. Hyvän vanhemmuuden rakentuminen aineiston asiantuntijapuheessa.

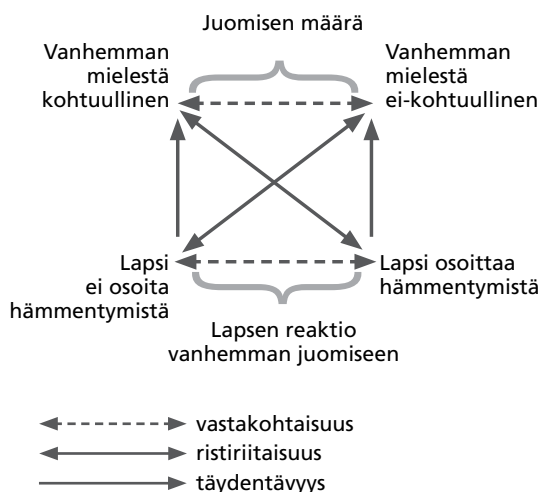
linkäytön vuoksi ja 4) huomioida sen, että monet lapset kokevat vanhemman runsaan alkoholinkäytön seuraukset arjessaan ja kehityksessään monin tavoin. Nimitän jatkossa asiantuntijoiden mainitsemia lapsen pelon, huolestumisen, turvattomuuden tai muita epämiellyttäviä tunnekokemuksia lapsen hämmentymiseksi.

Tilanteen arvioiminen lapsen näkökulmasta: Kohtuullinen juominen – ei lapsen osoittamaa hämmentymistä. Asiantuntijat velvoittavat huomioimaan, että lapsi näkee aikuisen juomisen eri tavalla kuin aikuinen: ”Omaa käyttäytymistä kannattaa pysähtyä ajattelemaan lapsen näkökulmasta. (...) Lapsi voi kokea aikuisen juomisen hyvinkin eri tavalla, kuin aikuinen itse ajattelee. Vaikka vanhemman mielestä alkoholinkäyttö on sivistynyttä, se voi silti tuntua lapsesta epämiellyttävältä.” (Iivonen 13.9.2012)

Valmius reflektoida omia käsityksiä kohtuullisesta juomisesta lapsen seurassa: Kohtuullinen juominen – lapsi osoittaa hämmentymistä. Asiantuntijat velvoittavat pohtimaan ristiriitaa: onko vanhemman juominen kohtuullista, jos se lapsen mielestä ei sitä ole? Tai toimitaanko sen mukaan kuin tiedetään lapsen kannalta parhaaksi? ”Kaikki tietävät, että humala ja pienen lapsen tarpeet sopivat huonosti yhteen. Kuitenkin (...) noin joka kymmenennessä juomistilanteessa, jossa lapsia on ollut läsnä, vastaajan veren alkoholipitoisuus ylitti yhden promillen. Paikalla oli siis ainakin yksi enemmän tai vähemmän humalainen aikuinen.” (Holmila 9.10.2012)

Lapsen kokemien haittojen huomaaminen: Ei-kohtuullinen juominen – lapsi osoittaa hämmentymistä.

mistä. Asiantuntijat velvoittavat ymmärtämään, että lapset saattavat kokea vakavia haittoja aikuisen runsaan alkoholinkäytön vuoksi tai sen johdannaisena: ”(...) neljännes suomalaisnuorista on vähintään joskus kokenut kotonaan haittoja läheisen aikuisen alkoholinkäytöstä. Asia ei koske vain alkoholistien lapsia, sillä myös satunnaisesti vanhempiensa päihtymistä kokeneet nuoret kertovat asian haitanneen heitä. Tavallisimmat haittakokemukset voidaan määritellä psykososiaalisiksi. Vanhempien riitaisuus on tavallisin lapsille aiheutuva

Kuvio 2. Aikuisen ja lapsen kokemuksen erottelemisesta muistuttaminen asiantuntijateksteissä.

haitta, mutta häpeä (49 % haittoja kokeneista), ahdistus (38 %) sekä vanhempia kohtaan koetun luottamuksen menettäminen (32 %) ovat myös valitettavan monien nuorten kokemus.” (Takala 14.1.2013)

Lapsen kokemien seurausten laajempi ymmärtäminen: Ei-kohtuullinen juominen – lapsi ei välttämättä osoita suoraan humalatilaaan liittyvää hämmentymistä vaan saattaa oireilla muuten. Asiantuntijat velvoittavat vanhempia huomioimaan, että lapset kokevat vanhemman runsaan alkoholinkäytön seuraukset arjessaan ja kehityksessään monin tavoin, mutta eivät välttämättä kerro kokemuksistaan esimerkiksi koska eivät osaa, tai koska suojelevat vanhempiaan. Vanhempi ei aina huomaa tilanteen vakavuutta ja apuun saatetaan tarvita lastensuojelun ammattilainen. ”[V]anhempien ja sosiaalityöntekijöiden käsitykset alkoholinkäytön vakavuudesta olivat ristiriidassa keskenään, mikä tekee tyhjäksi myös kaikki auttamistoimet. Lapsen käsitykset vanhempiensa alkoholinkäytöstä voivat lisäksi poiketa edellisistä tulkinnoista. Asiakirjojen mukaan lapset saattavat pakoilla ikävää perhetilannetta, uskoutuvat jollekin perheen ulkopuoliselle aikuiselle, pelkäävät, häpeävät, valvovat ja vahtivat vanhempiaan, mutta toisaalta he voivat olla myös lojaaleja ja suojella vanhempiaan salaillen, peitellen ja vähätellen ongelmia.” (Kata-ja 18.10.2013)

Facebook-kommenteissa ilmenevä velvoittavuus Kansanmalleja ilmentävät Fb-ryhmän kommentit mukailevat asiantuntijatekstien teemoja. Ne kuitenkin vievät keskustelua enemmänkin arkidiskurssien suuntaan (ks. Elmeland & Kolind 2012) ja tuovat esiin moninaisia alkoholikulttuuriin liittyviä asenteita. Esimerkiksi asiantuntijatekstin käsitellessä alkoholinkäytön siirtymistä ravintoloista koteihin ja lasten olemista alkoholia käyttävien aikuisten seurassa, osa kommenteista mukaili asiantuntijan näkemystä: ”Tämä on niin totta (...) ei tarvii aina juoda alkoholia jos on juhlia (...) lasten ei tarvii sitä nähdä”, mutta myös vasta-argumentteja seurasi: ”Hei haloo, on olemassa keskitie ja asiaan voi suhtautua myös jonkinlaisella luontevuudella. Suomessa on todella rasittava alkoholikulttuuri ja -valistus.” Osa keskustelijoista siis vahvisti puhetavoillaan asiantuntijoiden argumentteja vanhempien vastuusta ja osa suhtautui niihin kriittisesti.

Yläteemoja, joihin Fb-keskustelujen veloitteita sisältävät vastakkainasettelut liittyivät, olivat 1)

alkoholin kohtuullinen tai ei-kohtuullinen käyttö sekä 2) lapsen nähden tai heiltä piilossa juominen. Muita vastakkainasetteluja olivat: pitäisikö lapsia suojella aikuisten alkoholinkäytöltä vai totuttaa siihen, syyllistetäänkö alkoholia lasten seurassa nauttivia vanhempia liikaa vai pitäisikö heitä enemmän muistuttaa vastuustaan, lapsen tarpeet tai aikuisen tarpeet, vastuullinen tai vastuuton aikuinen, holhoaminen tai vapaus, lapsen tai täysi-ikäisen oikeudet, pitäisikö viranomaisten puuttua vanhempien alkoholinkäyttöön vai ei, pitäisikö alkoholin kuulua arkeen ja juhlaan vai ei, sekä suomalainen tai eurooppalainen alkoholinkäyttö. Yläteemoihin 1 ja 2 sisältyvien vastakkainasettelujen ja velvoittavuuden kautta *hyvän vanhemman subjektipositio* näytti vaihtelevan eri Fb-keskustelijoiden puhetavoissa laajalle skaalalle vastakkainasettelujen ääripäihin ja niiden väliin. Kuvio 3 kuvaa sitä, miten Fb-keskustelujen puhetavoissa käsitellään vanhempien juomisen määrää ja juomista lapsen näkyvillä tai näkymättömissä. Keskusteluissa käydään rajanvetoa siinä, kuinka paljon lapsen seurassa voi käyttää alkoholia. Osan mielestä aikuisten juhlimisen seuraamisesta ei ole lapsille haittaa. Tätä perusteltiin usein omilla lapsuuskokemuksilla. Toiset keskustelijat puolestaan perustelivat omilla huunoilla kokemuksillaan sitä näkemystä, että lapsen seurassa ei pitäisi lainkaan juoda.

Kuviossa 3 havainnollistuu vastakkainasettelujen, ristiriitojen ja täydentävyyden kautta neljä erilaista puhetapaa, joihin sisältyvä velvoittavuus tuottaa vanhemmille neljä erilaista subjektipositiota: suojelijan, siedättäjän, salaajan tai riskille altistajan positiot.

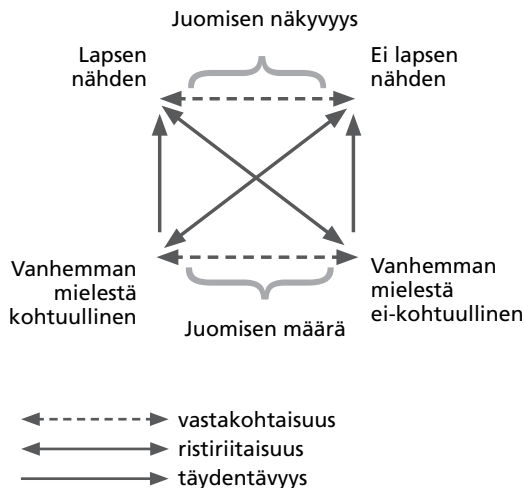
Suojelija: kohtuullista juomista, ei lapsen nähden. Suojelijan positiota rakentavassa puhetavassa edellytetään, että vanhemmat eivät käyttäisi lainkaan alkoholia tai joisivat kohtuudella ja vain silloin kun lapsi ei ole paikalla. ”Lasten seurassa on oltava aina selvin päin”. Vanhempien ”tulee miettiä, miltä aikuisten alkoholinkäyttö näyttää lapsen näkökulmasta, koska lapsi saattaa pelästyä pientäkin muutosta aikuisen käyttäytymisessä”. Alkoholittomuuden velvoitetta perusteltiin myös esimerkiksi vaikutuksella: ”Vanhempi on kaikessa lapselle esimerkki”. Vanhempaa velvoitetaan ajattelemaan ensisijaisesti lapsia, sitten itseään: ”Lasten luulisi olevan kaikki kaikessa” tai ”Vanhemman kuuluu jättää omat menot tuonnemmaksi, kun keran on lapsia hankkinut.” Osa Fb-keskustelijoista näkee tässä ristiriidan: jos vanhempi juo kohtuu-

della, miksi sitä pitäisi piilotella lapsilta?

Siedättäjä: kohtuullista juomista lapsen nähden. Siedättäjän positiota rakentavassa puhettavassa lapsen näkyvillä juominen oikeutetaan sillä, että lapsi tulee kuitenkin joskus näkemään alkoholin käyttöä. ”Lasta ei pidä kasvattaa pumpulissa” tai ”(...) koska hän törmää aikuisten alkoholinkäyttöön joka tapauksessa.” Tähän liittyy myös opettamisen ajatus: ”Kasvatuksellisesti asioita ei pitäisi peitellä, vaan lasten pitäisi nähdä elämää.” Keskustelijat velvoittavat antamaan hyvän esimerkin kohtuullisesta juomisesta esimerkiksi niin, ettei lapsi yhdistä alkoholinkäyttöä ”murheiden hukuttamiseen”, ”aggressiivisuuteen” tai ”pelottaviin tilanteisiin”. Sen sijaan lapsen ”voi totuttaa” näkemään ”arjen pientä hienostelua”, ”lasin viiniä ruuan kanssa” tai ”saunaoluen”. Eräs kommentoija määrittelee vastakohtapariksi oikeaoppisuuden ja humalahakuisuuden: ”Mieluummin saavat sen oikeaoppisen pari kaljaa mallin alkoholinkäytölle vanhemmiltaan kuin (...) liittävät mielessään sen humalahakuisen juomisen olevan se ainoa oikea tapa nauttia juomia.”

Salaaja: ei-kohtuullista juomista, ei lapsen nähden. Salaajan positiota rakentavassa puhettavassa se, että lapset eivät näe, oikeuttaa vanhempien runsaankin juomisen. Vanhempaa velvoitetaan ymmärtämään, että runsaasti juodessa ”pitää jättää lapset selvän aikuisen vastuulle”, ja ettei vanhempi ”saisi tuottaa lapselle pettymyksiä oman alkoholinkäyttönsä takia”, sillä lapsi voi olla huolissaan vanhemman huonovointisuudesta tai jäädä vaille huomiota krapulapäivänä. Osa siedättämistä kannattavista keskustelijoista näkee ristiriidan juomisen salaamisesta lapsilta: ”Alkoholista ei voi tehdä mitään tabua. Näkee ne sitä muuallakin kuin kotona.”

Riskille altistaja: ei-kohtuullista juomista lapsen nähden. Humalajuomista lasten läsnä ollessa pidetään koko keskustelussa pääsääntöisesti lasten altistamisena riskeille ja huonolle esimerkille. Moni keskustelijoista oli itse kokenut humalaisen aikuisen käyttäytymisestä haittoja, kuten alkoholin juottamista lapsille, uhkailemista tai väkivaltaista käyttäytymistä. Riskille altistavan vanhemman positiota rakentavassa puhettavassa vanhemmalle osoitetaan heikkoa toimijuutta, jossa alkoholin käyttö päätös tulee ulkopuolelta: ”jokin riivaa” tai ”saa juomaan.” Vanhempia velvoitetaan ymmärtämään, että lapsen ei ”pitäisi ikinä joutua pelkäämään vanhempiaan siksi, että nämä ovat jonkun ’vieraan voiman’ alaisuudessa – eivätkä omia itse-

Kuvio 3. Alkoholin määrän ja lapsen näkyvillä juomisen suhteita Fb-keskustelijoiden puhetaivoissa.

jään”, mikä viittaa siihen, että humalassa vanhemmat eivät kykene olemaan turvallisia. Tähän liitetään velvoite, että vähintään mukana pitäisi olla yksi selvä aikuinen. Muutamilla keskustelijoilla oli kuitenkin oman vanhemman humalatilasta positiivisia kokemuksia (esim. humalaisena iloisempi isä tai hauskat aikuisten juhlat), ja siksi heidän mielestään pitäisi välttää lasten ylisuojelemista.

Pohdinta

Tämän artikkelin tavoitteena oli tarkastella asiantuntija- ja kansanmallin puhetaivoissa ilmenevää velvoittavuutta ja sen myötä vanhemmille rakennettavia subjektipositiota. Analyysin päätulos oli, että asiantuntijateksteissä vanhemmille osoitettua velvoitteista rakentui melko yhtenäinen, vastuullisen vanhemman subjektipositio, jossa vanhempia velvoitetaan pohtimaan omaa alkoholinkäyttöään lastensa näkökulmasta, kontrolloimaan omaa käyttäytymistään, antamaan lapsilleen tietoisesta esimerkkinä ja muistamaan, että vanhempien alkoholinkäyttö voi aiheuttaa lapsille haittoja sekä välittömästi että pidemmällä aikavälillä. Fb-keskustelijoiden kommentista osa vahvisti tai täydensi asiantuntijoiden vanhemmille rakentamia subjektipositiota, mutta keskustelu tuotti myös ns. kansanmalleja, joissa vastakkainasettelut laajenivat vanhempien toiminnasta myös esimerkiksi syyllistämisen ja holhoamisen sekä aikuisten ja lasten oikeuksien pohtimiseen. Maallikkopu-

he lasten seurassa tapahtuvasta juomisesta tuottaa vanhemmille subjektipositioiden, joissa lasta joko suojellaan aikuisten alkoholinkäytöltä, siedetään häntä siihen, salataan runsas alkoholinkäyttö tai tuotetaan riskejä humalajuomisella lapsen seurassa. Näyttää siltä, että asiantuntijat suosittelevat vanhemmille varovaisuutta lasten seurassa tapahtuvassa alkoholinkäytössä. Kansanmalleissa taas painottuu eräänlainen ”keskitie”, epämääräiseksi jäävä kohtuullinen alkoholinkäyttö keskusteluissa, joissa vanhempien syyllistämistä halutaan välttää ja jossa osa aikuisista pitää tarpeellisenä totuttaa lapsia aikuisten alkoholikäyttöön.

Lasten seurassa tapahtuvaan alkoholinkäyttöön liittyvän keskustelun moniäänisyys syntyy osin ajatuksesta alkoholin kuulumisesta kulttuuriin. Yksilön juomatapaa säätelee se, että muu ympäristö ymmärtää toiminnan olevan sosiaalisesti mielekäs (Tigerstedt & Törrönen 2005, 40). Niin kauan kuin ympäristö osoittaa juomisen olevan sosiaalisesti mielekäs myös lasten seurassa, sitä tulee tapahtumaan. Aikuisten juomatavoista ovat erotettavissa pienjuominen, humalajuominen ja kännääminen, joista pienjuominen on lähimpänä arkea ja kännääminen pyrkii kauimmas siitä (Maunu 2016). On tulkittavissa, että aineiston Fb-keskustelijoista suuri osa hyväksyy lasten seurassa tapahtuvan arkisen pienjuomisen lasten seurassa, mutta harvempi hyväksyy varsinaista kännäämistä. Sen sijaan asiantuntijat ja heidän kanssaan samanmieliset Fb-keskustelijat velvoittavat vanhempia pohtimaan myös pienjuomista lapsen näkökulmasta.

Fb-keskustelijat erottelevat myös lasta ”pelottavia” ja ”ei-pelottavia” juomistilanteita sekä pidemmällä tähtäimellä ”haitallista” ja ”ei-haitallista” esimerkin antamista. ”Oikeanlaista” juomista on ennenkin perusteltu erottautumalla ”vääränlaisesta” juomisesta: esimerkiksi 1980-luvulla maalaismaisista ja kaupunkimaisista juomatavoista, 1990-luvulla traditionaalisesta humaltumisesta ja modernista maistelusta, ja 2000-luvulla suomalaisesta humaltumisesta ja eurooppalaisesta ruokajuomisesta (Tigerstedt & Törrönen 2005, 38). Merkitystasolla näissä on kyse hallitsemattoman ja hallitun alkoholinkäytön erottelemisesta. Kielellisten merkitysten tasolta käytännön elämään ja sosiaalisiin tilanteisiin siirryttäessä ongelmana on se, että lapsen pelon tai turvattomuuden kokemusta on vaikeaa arvioida ulkopuolelta. Riittääkö lapsen kannalta se, että vanhempi itse kokee juodessaan hallitsevansa tilanteen? Huomaavatko al-

koholia nauttineet vanhemmat lapsen hämmenytymisen? Jos huomaavat, miten he toimivat? Miten tilanteessa vaikuttavat sosiaaliset tekijät, kuten paikalla olevat muut aikuiset? Myös hyvän ja huonon esimerkin välittymiseen liittyy yhtä paljon kysymyksiä, joita ei ole tässä yhteydessä mahdollista tarkemmin käsitellä.

Lasten seurassa -ohjelman, johon aineisto liittyi, yhtenä teoreettisena taustana on virittävä valistus, jonka tarkoituksena on tarjota aineksia julkisiin ja yksityisiin keskusteluihin kertomalla, mitä asioita pitää ajatella – ei mitä asioista pitää ajatella (ks. Soikkeli 2012). Tämän tutkimuksen perusteella vanhempia olisi hyvä edelleen kehottaa ajattelemaan seuraavia asioita:

- Lapsi saattaa kokea vanhemman alkoholinkäytön eri tavalla kuin vanhempi itse. Mistä vanhempi huomaa eron?
- Vanhempi tarvitsee herkkyyttä lapsen tunteiden ja tarpeiden havainnoinnissa. Onko alkoholia nauttineella vanhemmalla tähän riittävä herkkyys?
- Tilanne, jossa aikuinen käyttää alkoholia lapsen seurassa, on myös vuorovaikutustilanne. Millaiseen vuorovaikutukseen lapsi osallistuu?
- Jos ajatellaan, että lapsen tarvitsee tottua aikuisten alkoholinkäyttöön, onko kyse lapsen vai aikuisen tarpeesta?
- Lapsen turvallisuudesta on huolehdittava aikuisten alkoholinkäyttötilanteissa. Miten huolehditaan lapsen tilannekohtaisesta turvallisuudesta? Entä miten perheen alkoholinkäytötävät vaikuttavat lapsen elämään pitkällä aikavälillä?

Nykyisessä ehkäisevässä päihdetyössä korostetaan osallisuutta, toimijuutta ja keskustelumahdollisuuksia (ks. mm. Kiilakoski 2010, 159; Maunu 2012, 159–167; Tapio 2014). Keskustelumahdollisuus tuo monenlaisia asenteita ja kulttuurisidonnaisia normeja näkyviin. Kuullessaan tai lukiessaan muiden kommentteja vanhempi saatetaan peilata niitä omaan toimintaansa vanhempina. Siksi lasten seurassa tapahtuvaan alkoholinkäyttöön liittyviä puhetapoja kannattaa edelleen tutkia. Kiinnostavaa on, mitä pidetään itsestään selvänä, mitä aiheita puhetapoihin sisällytetään, mihin erimielisyydet liittyvät, mitkä oletukset toistuvat ja miten ne ovat suhteessa toisiinsa (ks. Fairclough 2003; Hall 1999, 98–100; Lehtonen 2000, 67–70; Alasuutari 2011, 222). Tästä tutkimuksesta ei selviä, mitä vanhemmat itse ajattelisivat heihin Lasten seurassa -ohjelman blogeissa

ja Fb-keskusteluissa kohdistuneista velvoitteista ja odotuksista. Jatkotutkimuksella voitaisiin selvittää tätä, esimerkiksi käyttämällä haastattelu- tai kyseilyrunгон pohjana semioottisia neliöitä (kuviot 2 ja 3), joissa on eritelty kohtuukäytön käsitteeseen sisältyviä merkityksiä. Olisi tärkeää ymmärtää laajemminkin, millaisiin kansanmalleihin ja niiden sisäisiin logiikoihin vanhempien toiminta juomatilanteissa perustuu.

Ehkäisevän päihdetyön tavoitteiden kannalta vanhempien kuuntelemiseen ja keskusteluun täytyy liittää tutkimustiedon mukainen argumentointi. Tämäkin tutkimus vahvistaa havaintoja siitä, että sosiaalisessa mediassa lukijan voi olla vaikeaa erottaa kokemus-, mielipide- ja tutkimustietoa toisistaan. Moniarvoinen aika tukee ihmisten itsemääräämisoikeutta ja mielipiteenvapautta. Näyt-

tää siltä, että tutkijoilla riittää työtä sen osoittamisessa, miksi tieteelliset perustelut ovat painavampia kuin mielipiteisiin nojaavat perustelut. Valittavasti sama koskee myös alkoholipolitiikkaa (ks. Karlsson & al. 2016). Argumentointi ja lasten seurassa tapahtuvaan alkoholinkäyttöön liittyvän tutkimustiedon popularisointi on ajankoh- taista, sillä lakia ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) tukevan Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman (2015) yhtenä painopistealue- na on, että päihteenkäytön ”haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden ja yhteisöjen valintojen sekä sosiaali- ja terveyspolitiikan tueksi”. Tästä näkökulmasta on erittäin ajankoh- taista pitää lasten vanhempiensa alkoholinkäytöstä kokemuksiin haittoihin liittyvää tutkimustietoa esil- lä siellä, missä ihmiset muutenkin keskustele- vat.

Saapunut 13.4.2016
Hyväksytty 4.10.2016

KIRJALLISUUS

- Alasuutari, Pertti: Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus. Suomentanut Tampereen yliopiston kääntäjäryhmä Kaisa Koskisen johdolla. Helsinki: Gaudeamus, 2007.
- Alasuutari, Pertti: Laadullinen tutkimus 2.0. Neljäs uudistettu painos. Tampere: Vastapaino, 2011.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas: Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Helsinki: Gaudeamus, 1998.
- Burr, Vivien: Social constructionism. London: Routledge, 2003.
- Davies, Bronwyn & Harré, Rom: Positioning: The Discursive production of Selves. S. 261—271. Teoksessa Margaret Wetherell & Stephanie Taylor & Simon J. Yates (toim.): Discourse Theory and Practice. London: Sage, 2001.
- Elmeland, Karen & Kolind, Torsten: ”Why Don’t They Just Do What We Tell Them?” Different Alcohol Prevention discourses in Denmark. Sage. Young 20 (2012): 2, 177–197. <http://you.sagepub.com/content/20/2/177> >. (luettu 3.4.15)
- Eskola, Jari: Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. S. 179–203. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreet- tisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 2010.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 1998.
- Fairclough, Norman: Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research. London: Routledge, 2003.
- Forsberg, Hannele: Konstruktionistinen lähestymis- ta pa perheeseen. S.123–138. Teoksessa Riitta Jalli- noja & Helena Hurme & Kimmo Jokinen (toim.): Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus, 2014.
- Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma – Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vä- hentäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkai- suja 2015:19. Helsinki.
- Greimas, Algirdas Julien: Narrative Semiotics and Cog- nitive Discourses. Translation by Paul J. Perron and Frank H. Collins. The University of Minnesota. London: Frances Pinter Publishers, 1990.
- Hall, Stuart: Identiteetti. Tampere: Vastapaino, 1999.
- Hakala, Salli & Vesa, Juho: Verkko keskustelut ja sisällön erittely. S. 216–244. Teoksessa Salla-Ma- ari Laaksonen & Janne Matikainen & Minttu Tik- ka (toim.): Oteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapai- no, 2013.
- Heikkinen, Vesa: Ideologinen merkitys kriittisen teks- tintutkimuksen teoriassa ja käytännössä. SKST 728. Helsinki: SKS, 1999.
- Herring, Rachel & Thom, Betsy & Beccaria, Franca & Kolind, Torsten & Moskalewicz, Jacek: Alco- hol harm reduction in Europe. S. 275–301. In Tim Rhodes & Dagmar Hedrich (eds.): Harm reduc- tion: Evidence, Impacts and Challenges. Luxem- bourg: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2010.
- Hoikkala, Tommi: Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Helsinki: Gaudeamus, 1993.
- Itäpuisto, Maritta: Kokemuksia alkoholiongelmaiten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta. Kuopi- on yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 124. Kuopio, 2005.
- Jokinen, Eeva: Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus,

- 2005.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: Diskurssianalyysin aakkoset: Tampere: Vastapaino, 1993.
- JSN: Julkisen sanan neuvosto. Vapauttava 4888/SL/12, , 2012. <http://www.jsn.fi/paatokset/4888-sl-12/?year=2012>. (luettu 28.9.2014)
- Juvonen, Tarja: Kulttuurisesti määrittynyt täytyminen osana nuorten aikuisten toimijuutta. Nuorisotutkimus 32 (2014): 3; 3–16.
- Karlsson, Thomas & Kytö, Sinikka & Montonen, Marjatta & Mäkelä, Pia & Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katriina & Österberg, Esa: Alkoholipolitiikalla voidaan edistää terveyttä ja hyvinvointia: tutkimustieto päätöksenteon tukena. Tutkimuksesta tiiviisti 3. Helmikuu 2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2016. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130044/URN_ISBN_978-952-302-628-5.pdf?sequence=1 (luettu 13.4.2016)
- Kataja, Kati: Lapsuuden rajoilla. Normaalin ja poikkeavan määrittäminen huostaanottoasiakirjoissa. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 78. Turku: Niiprint, 2012.
- Kiilakoski, Tomi: Korkatut pullot, pirun kusi ja alkoholistien maksat. Luonnostelmia osallistavaan päihdekasvatukseen. S. 143–161. Teoksessa Kylmäkoski, Merja & Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo (toim.): Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 23, 2010.
- Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne: Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa. S. 193–215. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.): Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino, 2013.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.
- Lasten seurassa -ohjelman [www-sivusto](http://www.lastenseurassa.fi/). <http://www.lastenseurassa.fi/> (luettu 30.11.15)
- Lehtonen, Mikko: Merkitysten maailma. Tampere: Vastapaino, 2000.
- Maunu, Antti: Ryypäämällä ryhmäksi? Ehkäisevän päihdetyön karttalehtiä nuorten ja nuorten aikuisten juomiskulttuureihin. Helsinki: Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry ja Antti Maunu, 2012.
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka: Merkitysrakenteiden tulkinta. S. 52–73. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 2015.
- Nätkin, Ritva: Alkoholiongelmainen perheessä – vieras ja sopimaton. S. 63–82. Teoksessa Jallinoja, Riitta (toim.): Vieras perheessä. Helsinki: Gaudeamus, 2009.
- Piispa, Matti: Alkoholi, huumet ja media. Viisi tapaus-tutkimusta päihdevalistuksen mahdollisuuksista. Terveiden edistämisen keskuksen julkaisuja 9/99. Helsinki: Terveiden edistämisen keskus, 1999.
- Piispa, Matti: Alkoholi, vanhemmuus, vastuullisuus. Yhteenvedoartio Lasten seurassa -ohjelmasta 2009–2013. Työpaperi 4/2013. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2013.
- Pikkarainen, Eetu: Merkityksen ongelma kasvatustieteessä. Lähtökohtia pedagogisen toiminnan semioottiseen analyysiin. Acta Universitatis Ouluensis Scientiae rerum Socialium E 69. Oulu: Oulu University Press, 2004.
- Pirskanen, Henna: Alkoholi, isyys ja valta: ongelma-juovat isät miesten elämäntarinoissa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D. Helsinki: Väestöliitto, 2011.
- Pirskanen, Henna & Simonen, Jenni & Kataja, Kati & Holmila, Marja & Tigerstedt, Christoffer: Vanhemmat ristiaallokossa. Perhekulttuuri ja ambivalentti alkoholikasvatus. Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016): 2, 138–149.
- Raitasalo, Kirsimarja: Saako lasten seurassa juoda? Alkoholinkäyttö lasten seurassa ja asenteet sitä kohtaan. S. 167–176. Teoksessa Mäkelä, Pia & Mustonen, Heli & Tigerstedt, Christoffer: Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2010.
- Raitasalo, Kirsimarja & Holmila, Marja: Alkoholinkäyttötapojen periytyminen ja vanhempien kasvatuskäytännöt. S. 196–285. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: THL, 2014.
- Rod, Morten Hulvej: From evidence-based policy-making to evidence-based parenting? The ambiguous role of facts in Danish alcohol prevention. S. 163–180. Teoksessa Hellman, Matilda & Roos, Gun & von Wright, Julius (eds.): A Welfare Policy Patchwork. Negotiating the Public Good in Times of Transition. Nordic Centre for Welfare and Social Issues (NVC). Helsinki: Unigrafia, 2012.
- Salasuo, Mikko: Vaikuttamisen keinot. S. 11–22. Teoksessa Soikkeli, Markku & Salasuo, Mikko & Puuronen, Anne & Piispa, Matti: Se toimii sittenkin. Kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 116. Helsinki: Unigrafia, 2011.
- Soikkeli, Markku: Joukkoviestinnän tutkimuksen näkökulma: miten ja mihin viesti vaikuttaa? S. 45–57. Teoksessa Soikkeli, Markku & Salasuo, Mikko & Puuronen, Anne & Piispa, Matti: Se toimii sittenkin. Kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 116. Helsinki: Unigrafia, 2011.
- Soikkeli, Markku: Te olette kuulleet sanottavan: päihdekasvatus ei toimi. Mutta minä sanon teille: se ei toimi niin. Puheenvuoro Ehkäisevän päihdetyön verkostossa 8.11.2012. Luentodiat, 2012.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka: Arvot ja modailisuus sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa. S. 72–95. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.): Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Helsinki: Gaudeamus, 1997.
- Sääskilähti, Johanna: Vapise, kuningas alkoholi. Alko-

- holivalistuksen tekstilaji ja sen muuttuminen vuosien 1755 ja 2001 välisenä aikana. Oulun yliopisto. Oulu: Oulu University Press, 2006.
- Tapio, Mari: Sosiaalipedagogista päihdekasvatusta? S. 121–132. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2014. Tampere: Suomen Sosiaalipedagoginen seura, 2014.
- Tigerstedt, Christoffer & Törrönen, Jukka: Muuttuvatko suomalaisten juomatavat? Kulttuurisen lähestymistavan jäljillä. Sosiologia 42 (2005):1, 35–48.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi, 2009.
- Törrönen, Jukka: Subjektiaseman käsite empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Sosiologia 37 (2000):3, 243–255.
- Törrönen, Jukka. Identiteettien ja subjektiasemien analyysi haastatteluaineistossa. S. 180–211. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyväinen, Matti (toim.): Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 2010.
- Törrönen, Jukka & Simonen, Jenni: Naistenlehdet symbolisen vallan käyttäjinä 1960-luvulta tähän päivään. Alkoholilähteet tekstit juomiseen liittyviä resursseja rakentamassa. Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014): 4, 400–412. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116688/torronen.pdf?sequence=1> (luettu 28.9.2014)
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisystä suun terveydenhuollosta 338 / 2011.
- Veijola, Soile: Modaalisia suhteita pelissä ja keskustelussa. S. 129–152. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.): Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Helsinki: Gaudeamus, 1997.
- Vuori, Jaana: Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampere University Press, 2001.
- Väisänen, Raija: Ehkäisevän päihdetyön kansalaiskasvatuskurssit – esimerkkinä 1960–1980 -lukujen sanomalehtikirjoitukset. S.69–92. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2015. Tampere: Suomen Sosiaalipedagoginen seura. 2015.
- Warpenius, Katariina & Holmila, Marja & Tigerstedt, Cristoffer (toim.) Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2013.
- Warsell, Leena & Soikkeli, Markku (toim.): Laatutähtä kiertämässä – Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja. Kide 21. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2013. <http://www.julkari.fi/handle/10024/104420> (luettu 3.4.2016)
- YK: Lapsen oikeuksien yleissopimus, 1989. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> (luettu 11.12.2015)
- Aineistoon sisältyvät blogitekstit, joihin artikkelissa on viitattu: <http://www.lastenseurassa.fi/blogeja/> (luettu 16.11.2014):
- Iivonen, Esa: Vanhemman alkoholinkäyttö lapsen silmin. 13.9.2013
- Holmila, Marja: Vanhempien alkoholinkäyttö ja lasten kokemat haitat. 9.10.2012
- Kataja, Kati: Rajanvetoa ja määrittelyä haasteita – mikä on sopivaa ja mikä liikaa? 18.10.2013
- Takala, Janne: Mitä aikuiset voisivat oppia nuorilta alkoholiasioissa? 14.1.2013
- Raitasalo, Kirsimarja: Vanhempien juomatavat vaikuttavat lapsiin ja nuoriin. 24.6.2013.

ENGLISH SUMMARY

Jenni Helenius: Drinking in the company of children: expert opinions and Facebook comments (Alkoholinkäyttö lasten seurassa. Vanhemmille osoitettuja palveluita asiantuntijablogeissa ja Facebook-keskustelussa)

Studies exploring alcohol-related impacts on children and families have become an important area of alcohol research. Experts prefer to employ an evidence-based discourse to convince parents not to get drunk in the company of their children. Non-experts, on the other hand, prefer to draw on their everyday experiences in social media discourses. This article looks at how experts and Facebook users ask parents to behave in the company of their children and what implications these requests have for parents. The material consists of 67 blogs written by Finnish experts and 555 Facebook comments (2012–2013) in a preventive project called Lasten seurassa ('In the company of the children').

The qualitative analysis indicates that experts request parents to 1) consider their use of alcohol from the perspective of their children, 2) monitor their own behaviour, 3) set a conscious example for their children,

and 4) remember that a parent's use of alcohol can harm their children.

The experts emphasize that it is important for parents to observe their children's reactions if they drink in the company of children. Facebook comments, on the other hand, reveal various norms and obligations related to the amount of alcohol consumed and the children's presence.

Four discourses are identified based on the analysis: 1) Protecting the child from alcohol (drinking reasonably when the child is not present), 2) exposure of the child to alcohol (drinking reasonably when the child is present), 3) concealing drinking from the child (heavy drinking when the child is not present), and 4) endangering the child by drinking (heavy drinking when the child is present).

The findings indicate that it is important for experts to continue to remind parents that they must consider their alcohol use from the perspective of their children.

Keywords: alcohol prevention, everyday discourse, family, negotiation, parenting, Facebook.